

Людмила Давидюк – кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України, професор кафедри методики викладання іноземних мов і світової літератури Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: методика навчання мов і літератур, етичне виховання учнів середньої школи, академічна культура українського студентства, розвиток логічного, критичного та креативного мислення здобувачів освіти.

 l.v.davydyuk@udu.edu.ua

 <https://orcid.org/0000-0002-0857-3378>

Олена Фідкевич – кандидат філологічних наук, провідний науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: компетентнісно орієнтоване навчання мов національних меншин, проблеми конструювання змісту підручників з мов національних меншин, інтегроване навчання мов і літератур національних меншин; багатомовна освіта.

 elena.fid@ukr.net

 <https://orcid.org/0000-0003-3294-915X>

УДК 37.091.3:028.1:81:371.26

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2025-4-208-220>

Подано до редакції: 08.11.2025

Прийнято після рецензування: 17.12.2025

Затверджено до друку: 22.12.2025

Опубліковано: 24.12.2025

ЧИТАЦЬКА ГРАМОТНІСТЬ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: САМООЦІНКА РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНИХ УМІНЬ

Анотація. У статті проаналізовано результати самооцінки інтерпретаційних умінь читацької грамотності, отримані в ході онлайн-опитування студентів філологічних спеціальностей Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Акцентовано увагу на важливості формування читацької грамотності майбутніх вчителів, що є важливим маркером їхньої готовності до ефективної самореалізації як фахівців освітньої галузі. Розглянуто науковий дискурс проблеми формування читацької грамотності здобувачів загальної середньої та вищої освіти в контексті міжнародних досліджень PISA-2018 і PISA-2022. Виявлено основні прогалини, наявні у студентів (за їхньою самооцінкою) у роботі з письмовими текстами, та визначено шляхи вдосконалення вмінь читацької грамотності в процесі фахової підготовки.

Наголошено на необхідності й актуальності подальших наукових розвідок з питань формування читацької грамотності українських здобувачів освіти, які ґрунтуватимуться на широкій статистичній базі.

Ключові слова: читацька грамотність; міжнародне дослідження якості освіти PISA; студенти педагогічних спеціальностей; самооцінка; онлайн-опитування.

Постановка проблеми. Читацька грамотність є однією із ключових компетентностей сучасної людини, яка визначає її здатність сприймати, аналізувати, критично оцінювати, використовувати інформацію з письмового тексту в конкретних життєвих ситуаціях із метою досягнення певних цілей, розширювати свої знання, самостійно вдосконалювати читацькі уміння. Сформованість читацької грамотності є важливим чинником успішної ефективної самореалізації особистості в соціумі, здатності навчатися і вдосконалюватися впродовж життя. Саме тому розвиток читацької грамотності є одним із пріоритетних завдань української освіти.

Результати міжнародних досліджень PISA-2018 (Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 (Мазорчук та ін., 2019)) і PISA-2022 (Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 (Бичко та ін., 2023)) продемонстрували недостатню сформованість читацької грамотності українських підлітків з тенденцією до подальшого зниження її рівня, зокрема слабкими виявилися вміння, пов'язані з критичною оцінкою інформації, опрацюванням текстів неоднорідної структури, виявленням та осмисленням інформації із різних шарів підтексту, інтеграцією смислів тексту, висуванням гіпотези на основі інформації, використанням її для власних потреб та ін.

Недостатній рівень сформованість читацької грамотності школярів позначається на їхньому когнітивному розвитку, а надалі може негативно впливати на самореалізацію їх як студентів вищих закладів освіти та їхню успішність у професійній діяльності.

Дослідники проблеми формування читацької грамотності наголошують на тому, що наявні недоліки цього процесу зумовлюються не тільки внутрішніми чинниками – недостатньо ефективною реалізацією принципів компетентісно орієнтованого навчання, слабким акцентом на його практичній складовій, а й зовнішніми: складною освітньою ситуацією, в якій опинилося сучасне українське шкільництво і студентство внаслідок пандемії COVID-19 та повномасштабної російської агресії (Бичко & Терещенко, 2023; Місечко, 2024; Головка & Науменко, 2024).

На жаль, в українській педагогічній науці обмаль багатоаспектних досліджень із залученням достатньої кількості респондентів, які показували б реальний рівень сформованості читацької грамотності української молоді, виявляли її рефлексію, оцінку щодо розвитку власних читацьких умінь, визначали б конкретні негативні чинники зниження рівня читацької грамотності школярів і студентів, перспективи та умови змін на краще.

Отже, на нашу думку, подальші наукові розвідки з питань формування читацької грамотності українських здобувачів освіти є актуальними й необхідними.

Стан вивчення проблеми. Дискурс вітчизняних наукових досліджень проблеми формування читацької грамотності здобувачів освіти є доволі багатоаспектним.

Так, у статтях українських науковців (Бондаренко, 2020; Горошкіна, 2020; Новосьолова, 2020; Семенов & Плужник, 2022; Хорошковська, 2018; Фідкевич, 2024; Яценко, 2021) розглянуто дискусійні питання процесу формування читацької грамотності школярів із урахуванням результатів міжнародних досліджень PISA, представлено й проаналізовано читацькі вміння, розвиток яких потребує особливої уваги вчителів.

Тематика й проблематика статей, дотичних до проблеми читацької грамотності студентів закладів загальної середньої освіти, стосується передовсім кола їхнього читання, стратегій читання й опрацювання іншомовних текстів, видів читання наукових текстів за спеціальністю (Шевченко & Харицька, 2019; Марцин, 2022; Кійко & Рубанець, 2023; Шведова & Смаль, 2023). У цілому кількість таких наукових розвідок невелика порівняно з дослідженнями, присвяченими формуванню читацької грамотності учнів / учениць закладів загальної середньої освіти.

У царині української педагогічної літератури наявні також практикоорієнтовані праці, в яких пропонуються система роботи, методичні поради, спрямовані на підвищення ефективності процесу розвитку компетентних читачів: «Уроки PISA-2018: методичні рекомендації»

(Васильєва та ін., 2020), монографія «Читацька грамотність як складова навчання упродовж життя» (Архипова та ін., 2020), навчально-методичний посібник «Розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання» (Панченков & Старагіна, 2020), «Практикум з аналітичного читання (для студентів 2 курсу денного та 3 курсу заочного відділення спеціальності 035.041 «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно)» (Петій, Онищак & Пантелеймонова, 2020); «Збірник завдань у форматі PISA для розвитку читацької грамотності учнів» (Локшина & Заболотна, 2023), методичний посібник «Формування читацької грамотності учнів 5–6 класів на уроках української літератури» (Яценко & Слижук, 2023) та ін.

Утім, ці праці ґрунтуються передовсім на результатах міжнародних вимірювань. Існує потреба в дослідженнях, основу яких становили б статистичні дані, отримані в ході наукових розвідок вітчизняних науковців, що дало б змогу проаналізувати стан сформованості читацької грамотності здобувачів освіти, зокрема студентів закладів вищої освіти в Україні й, відповідно, – вдосконалити процес навчання в закладах загальної середньої освіти та підготовки фахівців у закладах вищої освіти.

Метою дослідження є аналіз наявного рівня читацької грамотності студентів філологічних спеціальностей, їхньої здатності до самооцінки читацьких умінь; надання рекомендацій викладачам закладів вищої освіти щодо вдосконалення роботи з формування читацької грамотності здобувачів освіти.

Методи дослідження. Відповідно до мети було проведено онлайн-опитування для з'ясування рівня сформованості важливих читацьких умінь студентів філологічних спеціальностей, які визначають здатність «взаємодіяти з текстом на більш глибинному, інтерпретаційному рівні» (Бондаренко, 2020, с. 99). Ці уміння є результатом їхнього навчання у закладах загальної середньої освіти і певним маркером готовності майбутніх учителів до виконання завдань сучасної української школи.

Онлайн-опитування здійснювалося в контексті планового наукового дослідження відділу навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури: «Формування читацької грамотності в учнів 3–4 та 5–6 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин» (2025–2027 рр.).

Опитування 88 респондентів, студентів факультету іноземної філології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, проводилося 7 травня 2025 р. за допомогою Google Forms.

Отримані дані було опрацьовано із застосуванням методу аналізу з метою виявлення статистичних тенденцій та кореляції між досліджуваними параметрами.

Результати опитування дали можливість виявити сталі закономірності у відповідях студентів-респондентів й представити узагальнені висновки на підґрунті отриманих емпіричних даних, що забезпечило системність і об'єктивність дослідження.

Результати та обговорення. У ході опитування студентам було запропоновано позначити за поданим переліком наявні у них уміння читацької грамотності (критично оцінювати, отриману з тексту інформацію, знаходити і зв'язувати інформацію з глибинних шарів тексту, висувати власні гіпотези на основі прочитаного, застосовувати вичерпану з тексту інформацію в реальних життєвих ситуаціях) та оцінити їх за шкалою від 1 до 5 балів. Також студенти мали оцінити власну здатність опрацювання різних типів тексту (за Е. Верліхом), за якими здійснювалося дослідження вимірювання PISA-2018, PISA-2022.

Результати опитування представлено у вигляді трьох кругових діаграм та чотирьох графіків, що візуалізують розподіл відповідей (рис. 1–7).

Позначте вміння читацької грамотності, наявні у вас

88 відповідей

Рис. 1. Кругова діаграма № 1: уміння читацької грамотності, наявні у студентів

Діаграма на рис. 1 висвітлює інформацію про самооцінку наявності у студентів уміннь читацької грамотності відповідно до поданого переліку.

Найбільший відсоток студентів (30,7%) позначив як наявне в них уміння «застосовувати вичерпану з тексту інформацію в життєвих ситуаціях». Цей факт свідчить про те, що значна частина респондентів відчуває себе впевнено у використанні інформації, яку вони знайшли в тексті. Згадане вміння є ключовим показником функціонального аспекту читацької грамотності, оскільки засвідчує, що студенти можуть не тільки знаходити й розуміти інформацію, а й використовувати її задля досягнення власних цілей.

Уміння «критично оцінювати інформацію» позначили 22,7% опитаних, акцентувавши увагу на своїй здатності до критичного мислення в процесі роботи з текстом. Такий самий відсоток респондентів (22,7%) позначив уміння «висувати власні гіпотези на основі прочитаного». Сумарно майже половина опитаних студентів вважають критичну оцінку інформації та здатність формувати власні гіпотези (що є частиною аналізу та синтезу інформації) своїми сильними сторонами, що засвідчує високий рівень їхньої читацької грамотності.

Уміння «знаходити і зв'язувати інформацію з глибинних шарів тексту» позначили як наявне у себе 17% опитаних, і один студент (1,1%) позначив уміння «знаходити та узагальнювати інформацію з різних типів тексту». Таким чином, це вміння позначила найменша кількість студентів. На нашу думку, це може бути пов'язано з тим, що знаходження інформації в глибинних шарах тексту, опрацювання підтексту є для студентів складнішим завданням, ніж просте знаходження інформації.

Лише 6,6% студентів (6) вважають, що володіють усіма зазначеними вміннями. Ці студенти, за їхньою самооцінкою, відчувають себе впевнено у всіх аспектах читацької грамотності, представлених в опитуванні (застосування інформації, критична оцінка, висунання гіпотез, знаходження інформації з глибинних шарів тексту). Вони є висококомпетентними читачами, котрі, ймовірно, мають розвинені метакогнітивні навички та стратегії роботи з текстом. Те, що лише незначний відсоток студентів (6,6%) володіє усіма вміннями, свідчить про те, що досягнення високого рівня комплексної читацької грамотності є складним завданням. Студенти можуть бути сильні в одних аспектах (наприклад, застосуванні інформації), але менш впевнені в інших (наприклад, знаходженні глибинної інформації).

Як свідчать результати опитування, студенти переважно вважають себе здатними не лише знаходити інформацію, а й застосовувати її та критично оцінювати. Відносно менший відсоток опитаних, котрі позначили уміння «знаходити і зв'язувати інформацію з глибинних шарів тексту», може свідчити про те, що аналітичний аналіз тексту є викликом для певної частини студентів або інші навички сприймаються ними як більш розвинені. Величезна більшість студентів (понад 93%) не вважають, що володіють усіма переліченими вміннями.

Оцініть від 1 до 5 своє вміння знаходити і зв'язувати інформацію з глибоких шарів тексту
88 відповідей

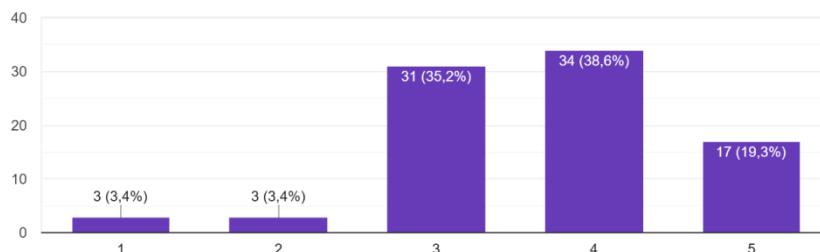

Рис. 2. Графік № 1: самооцінка студентами вміння знаходити та зв'язувати інформацію з глибоких шарів тексту

Графік на рис. 2 відображає самооцінку студентами здатності знаходити та зв'язувати інформацію з глибоких шарів тексту, оцінену за шкалою від 1 до 5 (де 1 – найнижча, 5 – найвища: 1 та 2 – низька, 3 – середня, 4 – висока).

Відповідно до результатів опитування, на думку невеликого відсотка студентів (6,8%), їхні навички розуміння глибокої інформації тексту є низькими. Лише три студенти (3,4%) оцінили свої здібності на «1» і три студенти (3,4%) – на «2». Вважаємо цей показник позитивним, оскільки він засвідчує, що більшість студентів не мають проблем зі знаходженням інформації в тексті.

Найбільша група студентів (31 особа, або 35,2%) оцінила свої вміння на «3». Отже, значна частина студентів вважає себе «середніми» у здатності знаходити та пов'язувати приховану інформацію. Ця група має істотний потенціал для вдосконалення такого вміння, оскільки в них уже сформоване підґрунтя для його розвитку. Найбільший відсоток відповідей припадає на оцінку «4» – 34 студенти (38,6%), що дає змогу зробити висновок: значна більшість студентів впевнена у своїй здатності до глибокого розуміння тексту, вважаючи її вищою від середнього рівня. 17 студентів (19,3%) оцінили свої навички на «5». Сумарно 51 студент (57,9%) оцінили свої здібності як високі («4» або «5»). Це свідчить про відносно високий рівень самооцінки читацької грамотності серед студентів, особливо щодо розуміння глибокої інформації тексту.

Зазначимо, що більшість студентів (понад 93%) оцінюють свою здатність розуміння глибоких шарів тексту як середню або високу, що свідчить про задовільний загальний рівень їхньої читацької грамотності.

Оцініть від 1 до 5 своє вміння критично оцінювати інформацію з тексту
88 відповідей

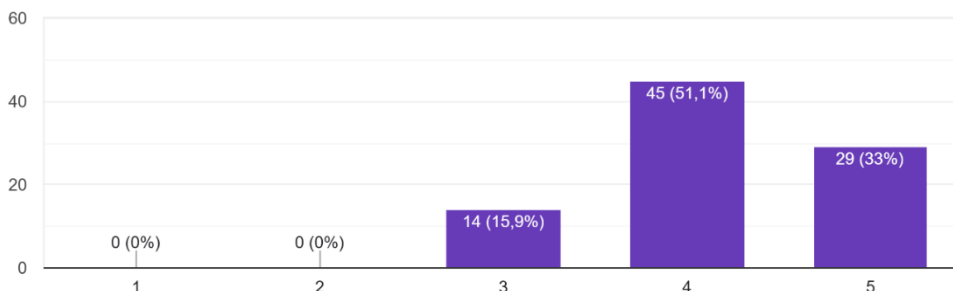

Рис. 3. Графік № 2: самооцінка студентами вміння критично оцінювати інформацію з тексту

Графік на рис. 3 демонструє самооцінку студентами їхнього вміння критично оцінювати інформацію з тексту за шкалою від 1 до 5.

Свої здібності критично оцінювати інформацію з тексту на «1» і на «2» не оцінив жоден зі студентів. Це позитивний показник, тому що жоден студент не вважає, що його здатність до критичної оцінки інформації з тексту є низькою. Це свідчить про те, що базове розуміння важливості критичного осмислення тексту, ймовірно, присутнє у всіх респондентів.

14 студентів (15,9%) оцінили свої уміння на «3». Вони, можливо, розуміють важливість критичного осмислення тексту, але потребують додаткових інструментів, стратегій та практики для глибшого аналізу та оцінки джерел інформації.

45 студентів (51,1%) оцінили свої здібності на «4» (найбільша група, яка становить понад половину всіх респондентів) та 29 студентів (33%) оцінили свої здібності на «5» (третина респондентів). Сумарно 74 (45 + 29) студенти (або 84,1%) оцінили свої уміння критичної оцінки як високі («4» або «5»). Це свідчить про високий рівень самооцінки студентів здатності критично мислити в ході опрацювання тексту.

Зазначимо, що переважна більшість студентів (понад 84%) упевнені у своїх здібностях критично оцінювати інформацію. Відсутність відповідей «1» та «2» є свідченням того, що студенти розуміють необхідність критичного ставлення до інформації. Утім, хоча високі оцінки переважають, група з оцінкою «3» (15,9%) також є значною. Ці студенти потребують спеціалізованих тренінгів з розпізнавання маніпуляцій, виявлення упереджень, оцінки достовірності джерел, аналізу аргументації та контраргументації.

Оцініть від 1 до 5 своє вміння висувати власні гіпотези на основі прочитаного
87 відповідей

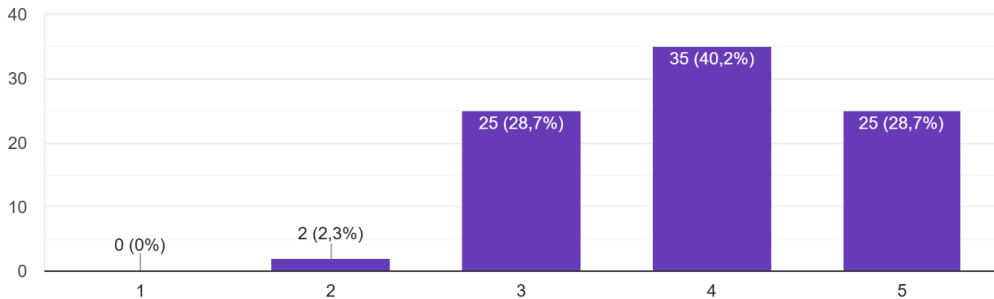

Рис. 4. Графік № 3: самооцінка студентами вміння висувати власні гіпотези на основі прочитаного

Графік на рис. 4 відображає самооцінку студентами вміння висувати власні гіпотези на основі прочитаного за шкалою від 1 до 5. Графік базується на 87 відповідях.

Свої здібності висувати гіпотези на основі прочитаного на «1» не оцінив жоден студент, на «2» – лише 2,3%. Як бачимо, дуже невелика кількість студентів вважають, що їхня здатність формулювати гіпотези є низькою.

Майже третина студентів (25 студентів (28,7%)) оцінили свої навички на «3», тобто вважали себе «середніми» в цьому вмінні. Для цих студентів можуть бути корисними вправи на розвиток логічного мислення, виявлення прихованих зв'язків та передбачення розвитку подій або наслідків.

Найбільша група (35 студентів (40,2%)) оцінили свої здібності на «4», і 25 студентів (28,7% – цей відсоток дорівнює кількості студентів, які оцінили себе на «3») – на «5». Сумар-

но, 60 (35+25) студентів (або 68,9%) оцінили свої навички формулювання гіпотез як високі («4» або «5»). Це значна група, що вказує на відносно високий рівень упевненості студентів у здатності до аналізу прочитаного та висування власних припущень. Здатність висувати гіпотези, у свою чергу, є показником глибокого розуміння тексту та активної взаємодії з ним.

Зазначимо, що майже 70% студентів вважають свої навички висування гіпотез розвинуеними на високому рівні. Це свідчить про те, що переважна більшість студентів здатні до глибокого аналізу та інтерпретації прочитаного. Відсутність низької самооцінки («1» та «2») є позитивним показником, який свідчить про те, що студенти переважно не відчують істотних труднощів з цим аспектом читацької грамотності.

Оцініть від 1 до 5 своє вміння застосовувати вичерпану з тексту інформацію в реальних життєвих ситуаціях
88 відповідей

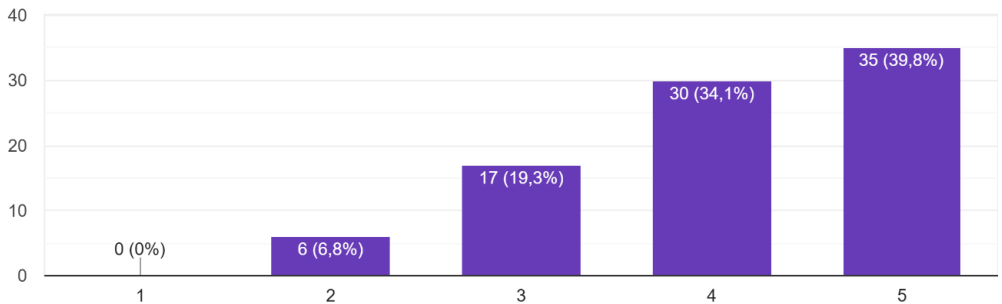

Рис. 5. **Графік № 4: самооцінка студентів уміння застосовувати вичерпану з тексту інформацію в реальних життєвих ситуаціях**

Графік на рис. 5 відображає самооцінку студентів (на основі 88 відповідей) їхнього вміння застосовувати вичерпану з тексту інформацію в реальних життєвих ситуаціях за шкалою від 1 до 5.

Свої здібності застосовувати вичерпану з тексту інформацію в реальних життєвих ситуаціях на «1» не оцінив жоден студент, на «2» –лише 6,8%. Кількість студентів, котрі оцінили свої навички як низькі (на «2»), є невеликою, але вона більша, ніж при відповідях на попередні питання. Це може свідчити про те, що для деяких студентів перехід від розуміння інформації до її практичного застосування в реальному житті є досить складним.

Майже одна п'ята частина студентів (17 осіб (19,3%)) оцінили свої навички на «3», тобто вважали свою здатність застосовувати інформацію «середньою». Ці студенти потребують більше практики, застосування в навчанні конкретних прикладів, участі в проєктній діяльності, щоб учитися ефективно переносити знання з тексту в практичну площину.

30 студентів (34,1%) оцінили свої вміння застосовувати вичерпану з тексту інформацію в реальних життєвих ситуаціях на «4», і 35 студентів (39,8%) – на «5». Сумарно, 65 (30 + 35) студентів (73,9%) оцінили свої навички застосування інформації як високі («4» / «5»). Це найбільша група, що вказує на впевненість більшості студентів у здатності використовувати прочитану інформацію для вирішення реальних проблем та ухвалення рішень.

Отже, більшість студентів (понад 73%) високо оцінюють свою здатність застосовувати прочитану інформацію на практиці, що є важливим показником функціональної грамотності, адже однією з важливих цілей читання є використання здобутих знань у реальному житті.

Хоча більшість студентів впевнені у здатності використовувати інформацію з тексту, наявність 6,8% з оцінкою «2» та 19,3% з оцінкою «3» вказує на те, що приблизно чверть студентів (26,1%) відчувають певні труднощі або не повністю впевнені у своїх навичках перенесення теорії у практику. Це може бути пов'язано з браком досвіду, незрозумінням контексту застосування або недостатньою практикою трансформації абстрактних знань у конкретні дії.

Позначте тип тексту (за Е. Верліхом), який Вам легше опрацювати

88 відповідей

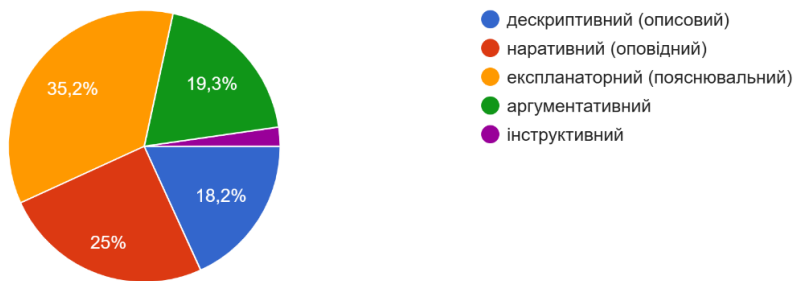

Рис. 6. Кругова діаграма № 2: опрацювання різних типів тексту (за Е. Верліхом)

Кругова діаграма на рис. 6, що показує, який тип тексту студентам легше опрацювати, ґрунтується на 88 відповідях.

Відповіді розподілились таким чином: експланаторний (пояснювальний) – 35,2% (помаранчевий сектор); нарративний (оповідний) – 25% (червоний сектор), аргументативний – 19,3% (зелений сектор); дескриптивний (описовий) – 18,2% (синій сектор); інструктивний – 2,3% (фіолетовий сектор).

Як бачимо, експланаторні (пояснювальні) тексти (які пояснюють процеси, концепції, явища (наприклад, підручники, науково-популярні статті, енциклопедичні довідки)) є найлегшими для опрацювання для понад третини студентів (35,2%). Це позитивний факт, оскільки велика частина навчального матеріалу є пояснювальною.

Опрацювання нарративного (оповідного) тексту не викликає труднощів у 25% студентів. Це природно, оскільки наративи (історії, розповіді) часто є легшими для сприйняття завдяки своїй структурі (сюжетні події, система персонажів).

Аргументативний текст (есе, наукові статті з дискусією, публіцистика) позначили як найлегший для сприйняття 19,3% студентів. Те, що майже 20% студентів вважають його легшим, свідчить про певний рівень розвитку їхнього критичного мислення, оскільки опрацювання цього типу тексту потребує вміння розпізнавати аргументи, докази, контраргументи.

Опрацювання дескриптивного (описового) тексту (що детально описує об'єкти, явища, місця, наприклад, описи в художній літературі, деякі наукові описи) не викликає труднощів у 18,2% студентів. На нашу думку, це пов'язано з тим, що робота з описовим текстом потребує уваги до деталей, уяви та здатності до візуалізації. Той факт, що його позначила незначна

кількість студентів (менше 1/5), може бути пояснений тим, що студентам важко виокремлювати ключову інформацію за наявності в тексті великої кількості деталей.

Інструктивний текст має найменший відсоток (2,3%). До текстів цього типу відносять інструкції, правила, рецепти. Незважаючи на очевидну практичну цінність таких текстів, їхнє опрацювання вимагає високої концентрації, точності та послідовності у виконанні етапів, а іноді й розуміння специфічної термінології.

Отже, переважній більшості студентів легше опрацювати тексти експланаторного (35,2%) та наративного (25%) типу. Цей факт доводить, ефективність для більшості студентів освітніх практик, які базуються на поясненні матеріалу з включенням наративних елементів.

Аргументативні (19,3%) та дескриптивні (18,2%) тексти є легшими для опрацювання для меншої кількості студентів порівняно з експланаторними та наративними. Ця інформація свідчить про необхідність розвитку навичок аналізу аргументації та контаргументації, ефективного опрацювання деталізованих описів.

Найменший відсоток (2,3%) для інструктивних текстів засвідчує необхідність уваги до текстів такого типу. Вміння чітко розуміти та виконувати інструкції є критично важливим як у навчанні, так і в повсякденному житті та професійній діяльності.

Кругова діаграма на рис. 6 дає розуміння того, які типи текстів студенти вважають легшими для обробки, що може допомогти викладачам адаптувати методи навчання й вибирати відповідні матеріали для розвитку читацької грамотності.

З текстом якого формату Вам легше працювати

88 відповідей

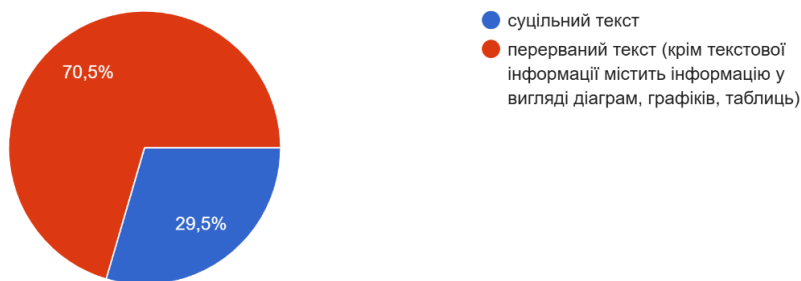

Рис. 7. Кругова діаграма № 3: опрацювання студентами текстів різних форматів

Кругова діаграма на рис. 7, що показує, з текстом якого формату студентам легше працювати, базується на 88 відповідях.

На діаграмі представлено два формати тексту: суцільний – 29,5% (синій сектор), перерваний текст (крім текстової інформації містить інформацію у вигляді діаграм, графіків, таблиць) – 70,5% (червоний сектор).

Переважна більшість студентів (70,5%) вказують, що їм легше працювати з перерваним текстом. На нашу думку, ці дані відображають сучасні тенденції сприйняття інформації, особливо серед молоді, яка виросла в цифрову епоху. Візуальні елементи допомагають швидше сприймати інформацію (графіки та діаграми дають змогу швидко охопити дані та побачити тенденції), краще зрозуміти складні концепції (візуалізація спрощує розуміння абстрактних ідей або великих обсягів даних), легше запам'ятовувати інформацію (візуальні образи легше запам'ятовуються), підвищити залученість (візуальний контент робить матеріал привабливішим).

Лише близько третини студентів (29,5%) вважають суцільний текст (текст традиційного формату, де інформація подається послідовно, абзацами, без розбавлення графічними елементами) легшим для опрацювання. На нашу думку, не означає, що для переважної більшості студентів (70,5%) опрацювання суцільного тексту потребує більших зусиль та концентрації, для них великі тексти без візуальних «якорів» можуть бути виснажливими або менш інтуїтивно зрозумілими.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Опитування виявило здатність респондентів критично оцінювати наявні в них уміння компетентних читачів. Результати дослідження засвідчили недостатній рівень та нерівномірність сформованості інтерпретаційних читацьких вмінь студентів.

Відповіді студентів підтверджують, що читацька грамотність – сукупність взаємопов'язаних, але різних за природою вмінь, тому освітній процес має бути сфокусований не лише на окремих аспектах, а й на інтеграції та розвитку всіх компонентів читацької грамотності одночасно. Отже, досягнення всебічної, інтегрованої високої читацької грамотності потребує цілеспрямованої освітньої роботи викладачів закладів вищої освіти.

Дослідження підтверджує, що сучасні студенти краще сприймають і обробляють інформацію, подану в мультимедійному форматі, тобто поєднання тексту з візуальними елементами (перерваний текст). Викладачам варто враховувати цю тенденцію. У навчальних матеріалах, презентаціях, підручниках та онлайн-курсах доцільно активно використовувати діаграми, графіки, таблиці, інфографіку, схеми для візуалізації інформації та спрощення її сприйняття. Важливо при цьому навчати студентів інтерпретації візуальних даних. Водночас необхідно розвивати навички читання довгих, складних суцільних текстів, оскільки вони є невід'ємною частиною академічного та професійного життя. Опрацювання суцільного тексту потребує навичок виокремлення основної ідеї, конспектування, узагальнення та структурування інформації, які важливо формувати у студентів. Також варто приділити більше уваги навчанню студентів стратегій ефективного опрацювання інструкцій, включно з їхнім поділом на частини, візуалізацією та перевіркою розуміння кожного кроку.

Отже, опитування показало, що формування читацької грамотності українського школярства та студентства залишається важливим завданням для української педагогічної науки, а подальші дослідження в цій царині, які мають ґрунтуватися й на аналізі результатів тестових завдань, аналогічних завданням PISA, є потрібними і перспективними для підвищення якості української освіти.

Використані джерела

- Архипова, В. П., Пахомова, Т. Г., Савицька, Г. І., Січкач, С. І., & Юрчак, В. А. (2020). Читацька грамотність як складова навчання упродовж життя. Черкаси.
- Бичко, Г., Вакуленко, Т., Лісова, Т., Мазорчук, М., Терещенко, В., Раков, С., Горох, В. та ін. (2023). Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 / за ред. В. Терещенка та І. Клименко. Київ: УЦОЯО.
- Бичко, Г., & Терещенко, В. (2023). Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання. Київ: УЦОЯО.
- Бондаренко, Н. В. (2020). Читацька грамотність українського учнівства: акценти PISA-2018. Український педагогічний журнал, 2, 95-103. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-2-95-103>
- Вакуленко, Т. С., Ломакович, С. В., & Терещенко, В. М. (2017). PISA: читацька грамотність. Київ: УЦОЯО.
- Головко, М., & Науменко, С. (2024). Результати PISA2022 в Україні: актуальні проблеми загальної середньої освіти та шляхи їх розв'язання. Український педагогічний журнал, 2, 20-34. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-2-20-34>

- Горошкіна О. М. (2023). *Навчання різних видів читання на уроках української мови*. У ІХ Волошинські читання. Шкільна літературна освіта: традиції і новаторство: зб. матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 95-річчя Інституту педагогіки НАПН України, с. 100-105. Київ: Педагогічна думка.
- Кійко, С., & Рубанець, Т. (2023). Різноманітні тексти у навчанні іноземних мов на неспеціальних факультетах. У *Higher Education in Ukraine (1991–2023): Traditions, Transformations, Challenges, and Prospects: Scientific monograph*, с. 95-116. Riga, Latvia: Baltija Publishing.
- Локшина, О., & Заболотна, О. (2023) Збірник завдань у форматі PISA для розвитку читацької грамотності учнів. Частина 3 / за заг. ред. О. Топузова. Київ: Педагогічна думка.
- Мазорчук, М., Вакулєнко, Т., Терещенко, В., Бичко, Г., Шумова, К., Раков, С., Горох В. та ін. (2019), Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018. Київ: УЦОЯО.
- Марцин, С. О. (2022) Формування навичок читання на заняттях української мови в іноземних студентів на середньому рівні. Матеріали ІІ Міжнародної славистичної конференції, присвяченої пам'яті святих Кирила і Мефодія, Харків, 18 трав. 2022 р. /за заг. ред. О. О. Малєнко, с. 339–346. Харків: Ін-т укр. мови НАН України,.
- Новосьолова, В. І. (2020). Уроки PISA-2018: аналіз результатів та методичні поради учителям української мови і літератури. *Українська мова і література в школі*, 1 (148), 3-8.
- Петій Н. В., Онищак Г. В., & Пантелеймонова Л. І. (2020). Практикум з аналітичного читання (для студентів 2 курсу денного та 3 курсу заочного відділення спеціальності 035.041 «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно))»): навчальний посібник (англ. мовою). Ужгород: РіК-У.
- Семенов, О. М., & Плужник, Ю. В. (2022). Формуємо читацьку грамотність: з досвіду роботи в літній школі «Європейська якість навчання для кращої успішності учнів – 2022». У *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу: матеріали VI Міжнародної наукової конференції*, с. 247-252. Київ.
- Старагіна, І. П., Терещенко, В. М., & Панченков, А. О. (2020). *Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання: навч.-метод. посіб.* Харків: Соняшник.
- Фідкевич, О. Л. (2024), *Щодо питання змісту понять «читання з розумінням» та «читацька грамотність»*. У *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник тез IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, с. 99-102. Київ. Освіта.
- Хорошковська, Т. П. (2018). Вимірювання читацької компетентності в учнів у контексті міжнародних досліджень. *Сучасний урок*, 2, 26-32.
- Шведова, Смал, К. (2023). Читання та його місце серед студентської молоді у сучасному інформаційному суспільстві. *Наукові записки кафедри педагогіки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, 53, 80-89.
- Шевченко, С. І., & Харицька, С. В. (2019). Стратегії професійно орієнтованого англійського читання студентів філологічних спеціальностей. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія, 38(2), 166-169.
- Яценко, Т. О. (2021). Формування читацької грамотності учнів у системі шкільної літературної освіти: психолого-педагогічний аспект. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 79 (2), 214-218.
- Яценко Т. О., & Слижук О. А. (2024). Формування читацької грамотності учнів 5–6 класів на уроках української літератури: методичний посібник. Київ: Освіта.

References

- Arkhypova, V. P., Pakhomova, T. H., Savytska, H. I., Sichkar, S. I., & Yurchak, V. A. (2020). *Chytatska hramotnist yak skladova navchannia uprodovzh zhyttia*. Cherkasy (in Ukrainian).
- Bychko, H., Vakulenko, T., Lisova, T., Mazorchuk, M., Tereshchenko, V., Rakov, S., Horokh, V. et al (2023). *Natsionalnyi zvit za rezultatamy mizhnarodnoho doslidzhennia yakosti osvity PISA-2022 / za red. V. Tereshchenka ta I. Klymenko*. Kyiv: UTsOlAO (in Ukrainian).

- Bychko, H., & Tereshchenko, V. (2023). *Navchalni vtraty: sutnist, prychny, naslidky ta shliakhy podolannia*. Kyiv: UTsOIAO (in Ukrainian).
- Bondarenko, N. V. (2020). Chytatska hramotnist ukrainskoho uchnivstva: aktsenty PISA-2018. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 2, 95-103. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-2-20-34> (in Ukrainian)
- Vakulenko, T. S., Lomakovych, S. V., & Tereshchenko, V. M. (2017). *PISA: chytatska hramotnist*. Kyiv: UTsOIAO (in Ukrainian).
- Holovko, M., & Naumenko, S. (2024). Rezultaty PISA 2022 v Ukraini: aktualni problemy zahalnoi serednoi osvity ta shliakhy yikh rozviazannia. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 2, 20-34. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-2-20-34> (in Ukrainian).
- Horoshkina, O. M. (2023). Navchannia riznykh vydiv chytannia na urokakh ukrainskoi movy. In IX *Voloshynski chytannia. Shkilna literaturna osvita: tradytsii i novatorstvo: zb. materialiv vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii z nahody 95-richchia Instytutu pedahohiky NAPN Ukrainy*, pp. 100-105. Kyiv: Pedahohichna dumka (in Ukrainian).
- Kiiko, S., & Rubanets, T. (2023). Riznozhanrovi teksty u navchanni inozemnykh mov na nespetsialnykh fakultetakh. In *Higher Education in Ukraine (1991–2023): Traditions, Transformations, Challenges, and Prospects: Scientific monograph*, pp. 95-116, Riga, Latvia: Baltija Publishing (in Ukrainian).
- Lokshyna, O., & Zabolotna, O. (2023). *Zbirnyk zavdan u formati PISA dlia rozvytku chytatskoi hramotnosti uchniv. Chastyina 3 / za zah. red. O. Topuzova*. Kyiv: Pedahohichna dumka (in Ukrainian).
- Mazorchuk, M., Vakulenko, T., Tereshchenko, V., Bychko, H., Shumova, K., Rakov, S., Horokh, V. et al. (2019). *Natsionalnyi zvit za rezultatamy mizhnarodnoho doslidzhennia yakosti osvity PISA-2018*. Kyiv: UTsOIAO (in Ukrainian).
- Martsyn, S. O. (2022). Formuvannia navychok chytannia na zaniattiakh ukrainskoi movy v inozemnykh studentiv na serednomu rivni. In *Materialy II Mizhnarodnoi slavistychnoi konferentsii, prysviacheni pamiati sviatykh Kyryla i Mefodiia*, Kharkiv, 18 trav. 2022 r. / za zah. red. O. O. Malenko, pp. 339–346. Kharkiv: In-t ukr. movy NAN Ukrainy (in Ukrainian).
- Novosolova, V. I. (2020). Uroky RISA-2018: analiz rezultativ ta metodychni porady uchyteliu ukrainskoi movy i literatury. *Ukrainska mova i literatura v shkoli*, 1 (148), 3-8 (in Ukrainian).
- Petii, N. V., Onyshchak, H. V., & Panteleimonova, L. I. (2020). *Praktykum z analitychnoho chytannia (dlia studentiv 2 kursu dennoho ta 3 kursu zaocnoho viddilennia spetsialnosti 035.041 «Filolohiia (hermanski movy ta literatury (pereklad vkluchno))»): navchalnyi posibnyk (anhl. movoiu)*. Uzhhorod: RiK-U (in Ukrainian).
- Semenoh, O. M., & Pluzhnyk, Yu. V. (2022) Formuiemo chytatsku hramotnist: z dosvidu roboty v litnii shkoli «Yevropeiska yakist navchannia dlia krashchoi uspishnosti uchniv – 2022». In *Pedahohichna komparatyvistyka i mizhnarodna osvita – 2022: vyklyky i perspektyvy v umovakh turbulentnosti svitu: materialy VI Mizhnarodnoi naukovo konferentsii*, pp. 247-252. Kyiv (in Ukrainian).
- Starahina, I. P., Tereshchenko, V. M., & Panchenkov, A. O. (2020). *Nova ukrainska shkola: rozvytok chytatskoi kompetentnosti v uchniv pochatkovoii shkoly v systemi intehrovannoho navchannia: navch.-metod. posib*. Kharkiv: Soniashnyk (in Ukrainian).
- Fidkevych, O. L. (2024). Shchodo pytannia zmistu poniat «chytannia z rozuminniam» ta «chytatska hramotnist». In *Kompetentnisno oriientovane navchannia: vyklyky ta perspektyvy: zbirnyk tez IV Vseukrainskoi naukovopraktychnoi internet-konferentsii*, pp. 99-102. Kyiv: Osvita (in Ukrainian).
- Khoroshkovska, T. P. (2018). Vymiriuvannia chytatskoi kompetentnosti v uchniv u konteksti mizhnarodnykh doslidzhen. *Suchasnyi urok*, 2, 26-32 (in Ukrainian).
- Shvedova, Smal K. (2023). Chytannia ta yoho miste sered studentskoi molodi u suchasnomu informatsiinomu suspilstvi. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina*, 53, 80-89 (in Ukrainian).
- Shevchenko, S. I., & Kharytska, S. V. (2019). Stratehii profesiino oriientovanoho anhlomovnoho chytannia studentiv filohichnykh spetsialnosti. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia*, 38 (2), 166-169 (in Ukrainian).
- Yatsenko, T. O. (2021). Formuvannia chytatskoi kompetentnosti uchniv u systemi shkilnoi literaturnoi osvity: psykholoho-pedahohichnyi aspekt. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 5: Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy*, 79 (2), 214-218 (in Ukrainian).
- Yatsenko T.O., Slyzhuk O. A. (2024) Formuvannia chytatskoi hramotnosti uchniv 5–6 klasiv na urokakh ukrainskoi literatury: metodychni posibnyk. Kyiv : Vydavnychiy dim «Osvita» (in Ukrainian).

Liudmyla Davydiuk, *Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher of the Department of Teaching Minority Languages and Foreign Literature, Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Ukrainian state Mykhailo Drahomanov University, Kyiv, Ukraine.*

Research interests: *methods of teaching languages and literatures, ethical education of secondary school students, development of logical, critical and creative thinking of students.*

Olena Fidkevych, *Candidate of Philological Sciences, Leading Researcher of the Department of Teaching National Minority Languages and Foreign Literature of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.*

Research interests: *competence-oriented teaching of languages of national minorities, problems of constructing the content of textbooks on the languages of national minorities, linguistic-cultural approach to language learning, integrated teaching of languages and literatures of national minorities, multilingual education.*

READING LITERACY OF STUDENTS OF PEDAGOGICAL SPECIALTIES: SELF-ASSESSMENT OF THE LEVEL OF FORMATION OF KEY SKILLS

Abstract. The article analyzes the results of the self-assessment of reading literacy skills of students of pedagogical specialties of the Mykhailo Dragomanov National State University, obtained during an online survey, in particular the skills to critically evaluate information obtained from the text, to find and connect information from the deep layers of the text, to put forward one's own hypotheses based on what has been read, to apply information extracted from the text in real life situations. The analysis involved the responses of 88 respondents. The survey results are presented in the form of pie charts and graphs that visualize the distribution of responses. The online survey was carried out in the context of a planned scientific study in the field of teaching national minority languages and foreign literature: "Formation of reading literacy in students of 3-4 and 5-6 grades of general secondary education institutions with instruction in national minority languages" (2025-2027). The importance of the formation of reading literacy of future teachers is emphasized, which is an important marker of their readiness for effective self-realization as specialists in the educational field. The scientific discourse on the problem of the formation of reading literacy of students of general secondary and higher education in the context of the International PISA-2018 and PISA-2022 studies is considered. The main problems that arise in the process of forming students' reading literacy are identified, and directions for its improvement in the context of their professional training are determined. It is concluded that in the learning process, students should be given the opportunity to work with texts that contain diagrams, graphs, tables, infographics, schemes for visualizing information and simplifying its perception. It is important to teach students the interpretation of visual data. At the same time, it is necessary to develop the skills of reading long, complex continuous texts, since they are an integral part of academic and professional activities. The necessity and relevance of further domestic scientific research on the formation of reading literacy among Ukrainian students, which will be based on extensive statistical data, is emphasized.

Keywords: reading literacy; international study of the quality of education PISA; students in teaching specialties; self-assessment, online survey.